

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. I. Quid Iustitia & Ius?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

DISPUTATIO QUARTA.

De Iustitia & Iure in Comuni, ac Iuris Speciebus.

QUESTIO I.

Quid Iustitia & Ius?

1.
Que utili-
tas presen-
tis materie.

IUSTITIA virtus est la-
tissimè patens, cui passim
in omnibus negotiis hu-
manæ communicationis
suis est locus: adeoque ejus
regulæ sunt cognoscendæ
ab omnibus, maximè verò ab aliorum di-
rectoribus, iudicibus, & similibus.

Ratio or-
dinis doctri-
næ.

De ea, velut digniori, alii ante Tempe-
rantiam & Fortitudinem tractant: Nos
contrà, tum ut ab imperfectioribus ad per-
fectiora procedamus: tum ut pauca, quæ
de aliis dicenda erant, paucis absolventes,
totum reliquum iustitiæ tractandæ dare-
mus: tum quia prius virtutes ad se, quam
ad alterum tractandæ videbantur.

2.
Iustitia va-
ria acceptio-
nes.

Ex generali porro ratione sua impor-
tat iustitia quamdam æqualitatem & debiti
rationem: omnes enim apprehendunt esse
justum, quod debitæ suæ regulæ adæqua-
tur. Et quidem generatim aliquando sum-
mitur quasi collectivè pro omni virtute
(cujus collectionis qualibet virtus est pars
integralis) sive omnium mandatorum ob-
servantiâ; nimirum quia ibi reperitur ad-
æquatio ad regulam, nempe legem, & de-
bitum aliquod, faciendi videlicet quod le-
gislator præcepit. E contrà verò, quia pec-
cato debita æqualitas violatur, dicitur in-
justitia seu iniquitas, quasi non æquitas.
Unde etiam iustitia accipitur pro charita-
te (quæ continet videlicet observantiam
legis divinæ) seu gratiâ habituali, quam
qui accipiunt, justificari, qui habent, iusti
esse dicuntur, stylo Scripturæ.

Insuper aliquando suscipitur generatim
pro virtute ad alterum: quo sensu justum
esse dicitur, ut religio & cultus Deo, pie-
tas parentibus, obedientia superioribus, gra-
tudo benefactoribus &c. exhibeatur.

3.
Quid ju-
stitia hic.

In præsentem verò Iustitia sumitur pro
virtute, quæ inclinatur ad servandum alteri
jus suum. Et definitur ab *Ulpiano* (cujus de-
finitio à Theologis communiter approba-
tur) *L. Iustitia ff. de Just. & Jure, Constantis &*
perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi,
id est, permanens & firma dispositio (quæ
significatur ipse habitus virtutis) volunta-
tis, inclinans ad tribuendum cuique jus
suum. Quod in exercitio fit, partim jus al-
terius relinquendo intactum, seu ei non
contraveniendo, partim dando non habenti
suum, seu, quantum sibi incumbit, procu-
rando, ut illud ad æqualitatem habeat.

Quia verò iustitia describitur juxta præ-
missa per ordinem ad ipsum jus in cujus

explicatione difficultas manet satis intri-
cata, *Poncius* *disp. 23. Theol. q. 6.* existimans
etiam quædam præmissæ definitionis par-
ticulas non esse necessarias, putat longè fa-
cilius iustitiam explicari posse dicendo,
quòd sit virtus seu habitus inclinans ad
reddendum vel relinquendum cuique suum.
Porro suum appellat, quòd ita ad ipsum
pertinet, sive ex natura rei, sive ex disposi-
tione legum aut consuetudine, ut appareat
malum hoc ipsi non reddere, vel ab ipso
auferre, ex hoc præcisè quòd sit ipsius, vel
quòd dispositio sic ad ipsum spectet, ut ip-
so invito alius non possit de eo disponere.
Quod censet quadrare, in sensum commu-
nem de natura iustitiæ.

Inhærendo autem communi descriptio-
ni, necesse est ante omnia explicare, quid
sit jus. Pro quo

Notandum jus aliquando idem esse,
quod justum. Hoc autem generatim idem
est, quod commensum suæ regulæ, seu le-
gi; & complectitur omne opus bonum. Spe-
ciatim autem, & in præsentem idem est, quod
æquale, debitum alteri strictè. Secundò su-
mitur pro regula iusti generatim sumpti,
estque idem quæ lex, inde dicta jus. Quod
dividitur in naturale, divinum, humanum;
hoc rursum in civile & canonicum. Ter-
tiò (ut alias acceptiones omittam) & vul-
gatè sumitur pro jure quasi activo, quod
consistit in certo titulo seu facultate, ha-
betque sibi quasi correlativè respondens
jus speciale primo modo sumptum, seu de-
bitum rigorosum ad æqualitatem solven-
dum. Exactè autem sciri nequit, quid sit
jure debitum, nisi sciatur quid sit jus po-
tremo modo sumptum.

Hoc itaque describi solet facultas legitima
seu per leges concessa aut eis consentanea,
aliquid agendi, habendi vel obtinendi,
cui citra injuriâ altero rationabiliter invito
contraveniri nequit; sive potestas legitima
ad rem aliquam obtinendam, vel ad functio-
nem aut quasi functionem, cujus violatio
injuriam constituit. Hæc autem potestas vel
se habet per modum potestatis activæ, quale
v. g. est jus quod aliquis habet ad aliquid
retinendum, vel agendum: vel se habet per
modum potestatis passivæ, & tale est jus, quod
habet quis, ut ab alio alatur, custodiatur, sibi
serviatur &c. vel denique se habet per mo-
dum potestatis resistivæ; & tale est jus, quod
habet quis, ne alius aperiat fenestram aliquam
in suo orto, ne ædificet hoc vel illo loco,
vel tam altè, ut perdat suam libertatem vel
lumen. Convenitque hæc potestas interdum
ex natura rei, aut lege divina positi-
va, ut facultas sustentandi vitam, contra-
hendi matrimonium, percipiendi Sacra-
menta

menta Ecclesiae &c. interdum autem oritur à legibus humanis, ut jus ad hereditates obtinendas &c. Et de jure sic sumpto (prout ordinariè sumitur) in sequentibus agitur, ubi de dominio & aliis speciebus illius.

6. Discutitur vulgata descriptio Iuris, ipsius uberioris declaratur.

Notandum verò in præfata juris descriptione, est vulgata apud Lessium, Wiggers, Castro Palao & alios; contra regulas bonæ descriptionis poni injuriam, æquè ignotam; quæ non sine vitioso circulo postea definitur, juris alieni violatio. Ut proinde videatur in rigore omittenda, sitque facilius plerumque jura cum injuriis in speciali dignoscere, quam generalem juris rationem assignare. Potestas itaque, quam jus importat, & per quam distinguitur à quavis alia facultate, debet intelligi peculiaris, cujus nimirum realis violatio constituit inæqualitatem restitutione reparandam. Quando autem id fiat, ex legibus, Doctoribus, & præsertim puro dictamine rationis naturalis est colligendum. Supponit verò potestas ista specialem connexionem subiecti cum objecto potestatis, ut hoc propterea censeatur quodammodo suum, suisque commotis servire debeat. Propter quod etiam potest hujusmodi de objecto immediato juris disponere, eoque rationabiliter invito, nemo alius. Qui insuper stringitur isti potestati non obviare, non præcisè quia sequeretur violatio virtutis, v.g. charitatis &c. sed quia hoc exigit per se ipsa potestas. Vi cujus competit quoque actio alterum compellendi, etiam independentè à potestate regitiva (qualis est in superioribus vel parentibus, qui eatenus compellere possunt subiectos, uti ad obediendum, sic & ad alios bonos mores, & eatenus ad præstandum superioribus, parentibus, uti & aliis honorem) quæ præterea respicit, non tam commodum regentium, quam bonum ipsorum subiectorum vel communitatis: secus est de potestate dominicali in seivum; de quo tamquam suo dominus ad propria commoda disponit.

7. Quodnam sit objectum formale iustitiae.

Quodnam materia.

Qui respiciatur specialis honestas in objecto iustitiae.

Ex dictis colligitur I. Objectum formale iustitiae esse, ut primo modo sumptum, seu potius honestatem, quæ relucet in servanda æqualitate debita. Iustitia enim ex propria sua ratione inclinatur in hoc, ut quod iustum est, fiat, seu ut æquale juri sive potestati alterius, adeoque debitum alteri ad æqualitatem tribuatur; idque quia debitum est, ratioque particularis honestatis id exigit. Quod debitum ulterius fundatur in jure alterius; huic enim debetur quidpiam, eo quod jus ad hoc habeat. Objectum autem materiae sunt actiones, quibus hujusmodi debita æquales ponitur, v.g. solutio pretii, redditio mutui &c.: harum autem actionum objectum seu materia sunt reatum & mediatum objectum iustitiae.

In hoc ipso porro est specialis & ab aliis distincta honestas, adeoque virtus specialis: consentaneum enim est rationi, ac

Herinc: Sum. Theol. Pars III.

laude dignum tribuere, quod jure alteri debemus, oppositumque est planè rationi dissonum, neque in aliis virtutibus eadem, sed diversa consonantia cum ratione reperitur.

Colligitur II. hanc virtutem esse ad alterum, ut satis patet. Unde sibi ipsi nil quicquam debet proprio aut stricto jure; neque actum iustitiae erga seipsum proprie exercere quis potest: honestas namque iustitiae consistit in hoc, quod quis det alteri id, quod ipsemet debet. Quamvis desiderare aut consulere alteri, ut debitum solvat, & jus cuique adeoque mihi tribuat, ob honestatem iustitiae, potest reduci ad iustitiam, & ab eodem habitu procedere; prout ex sententia Scotti (de qua Tract. de Deo disp. 7. q. 7. num. 55.) castitas secundariò inclinatur, ut etiam alius in se medium castitatis servet.

Pro hinc notandum iustitiam versari circa actiones peculiariori ratione, quam fortitudo & temperantia: non enim, uti hæc, curat principaliter, ne nimirum timeamus, irascamur, concupiscantias tantis sequamur &c. sed ut statuatur aut servetur æqualitas debita. Quod si prædictæ passiones hoc impediunt (prout interdum passiones gulae & similes sunt occasio, ne debita solvantur &c.) sunt tollendæ, partim præsidio virtutum correspondentium, partim per accidens & secundariò per ipsam iustitiam, quæ ex proprio motivo intendens servare æqualitatem, vult consequenter media ad id necessaria seu opportuna, adeoque moderationem passionis impediens æqualitatem intendit.

8. Nemo sibi ex iustitia proprio quidquam debet.

Quid censendum de desiderio honestæ iustitiae.

9. Versatur circa actiones potius, quam temperantia & fortitudo. Quæ versatur circa passiones.

QUESTIO II.

De Divisionibus Iustitiae & Iuris.

CLEBERRIMA iustitiae divisio est in Commutativam & Distributivam. Quæ membra plerumque solent ita explicari, ut Commutativa respiciat æqualitatem rei ad rem seu dati & accepti, in commutacionibus (unde commutativa nomen accipit) adeoque ordinet unum privatum ad alterum; distributiva verò respiciat onera & bona communia inter partes ejusdem communitatis distribuenda à Republica vel ejus rectore juxta quorùlibet qualitatem, adeoque spectat à proportionem eorumdem quoad paupertatem, divitias, vires, doctrinam, merita &c. ac proinde ordinet rempublicam, seu ejus rectores ut sic, ad privatos.

10. Divisio Iustitiae in Commutativam & Distributivam qui ordinatur explicatur.

Unde communiter dicitur iustitiam commutativam respicere proportionem arithmetica, in hoc consistentem, quod quantum acceptum est, tantum detur, v.g. si centum mutuo data, centum reddantur, non consideratà dignitate aut diversâ qualitate personarum. Iustitia verò Distributiva

II.

Ista proportionem arithmetica, hæc geometriam quæ servet.